

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-004-9-25>

УКРАЇНСЬКА ПІСНЯ – ДУХОВНЕ НАДБАННЯ НАРОДУ

Загребельна Н. І.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри методики навчання
суспільних дисциплін і гендерної освіти
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

Яретик М. М.

*студент III курсу історичного факультету
та факультету мистецтв імені А. Т. Авдієвського
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

Серед загальнонаціональних культурних цінностей, таких як мова, живопис, прикладне мистецтво, архітектура та інші, особливе місце належить українському фольклору. Кожна сторона української землі пишається своїм щедрим вкладом у скарбницю народної пісенності. Народна пісня є одним із найбільш популярних жанрів музичного мистецтва. В українській пісні відображено життя народу, його педагогічний геній, моральні, етичні та естетичні цінності, багатовіковий досвід виховання у дусі високої духовності та моралі.

Україна по-особливому багата на таланти і власну пісенну традицію. Український народ має найбільше в світі пісень – понад 200 тисяч. В ЮНЕСКО зібрана дивовижна фонотека народних пісень країн усього світу. У фонді України знаходиться 15,5 тисяч пісень. На другому місці перебуває Італія з кількістю 6 тисяч народних пісень [6].

Одвічний зв'язок поколінь, що сплітає полотно історії української нації, – це перш за все спадкоємність культурних цінностей. Від наших спільних зусиль залежать, яким буде завтрашній день, що отримають у спадок наші діти й онуки. Так уже ведеться, що пісня передається у спадок як найдорожча реліквія роду. Причому передається не в якийсь певний період, як обручка на весілля чи вишитий рушник перед далекою дорогою. Пісня – це духовне надбання, і сам не помічаєш, коли ти береш її. Просто настає хвилина, коли починаєш розуміти, що це дороге тобі, що ти цим живеш, що це та нитка, яка єднає тебе з предками.

Коли довгими зимовими вечорами співали у родині, зібравшись за нехитрою вечерею, старі і малі, тоді не думав, що саме тут сіється те зерно, що через роки зійде золотими сходами. Дослідник українського фольклору Г. Булашев зазначав: «Жоден народ не пам'ятає початку своїм казкам і пісням. Так споконвіку ведеться, що переповідаються вони усно, з роду в рід, з покоління в покоління, як священний заповіт старовини... «старим людям на слухання, а молодим – для пам'яті» [3, с. 25-26].

В українській народній пісні відображена історична пам'ять народу про його побут, звичаї, почуття, настрої, переживання. Не існує народних пісень на загальні теми, оскільки вони є невід'ємною частиною історії українського народу. Це неоціненна класична спадщина, яку потрібно дбайливо зберігати і розвивати.

Пісня – це загальнонародне духовне надбання. Як зазначала відома народна співачка Явдоха Зуїха: «Пісні – це людське добро, це люди вихохали їх» [8, с. 14-15].

Українській народній пісні властиві багатство слова, мелодика, точність слововживання, емоційність, історична достовірність. У пісні розкривається душа народу, характер, його естетичні смаки, моральні переконання, ставлення до об'єктивної дійсності та суспільних явищ. Пісня – надзвичайно вагома частка світогляду народу, його освіченості, моралі. Тисячі народних пісень, які дісталися нам у спадщину – це результат творчості багатьох поколінь народу.

Як зазначав В. Андрущенко: «Пісня – це сповідь і мудрість народу... Вона інтелектуальна й моральна і пливе тим єдиним потоком, ім'я якому справжність. Вона піднімається в небеса і разом з тим піднімає людину, яка сповнена надії, страху і трепету за грядуще власних дітей і свого народу» [2, с. 6-7].

Пісенна творчість українського народу багата і різноманітна. Це пісні: календарно-обрядові (колядки та щедрівки, веснянки, русальні та петрівочні, купальські та жнивварські пісні), родинно-обрядові (весільні пісні та голосіння), епічні (думи, балади, історичні пісні та пісні-хроніки), родинно-побутові (колискові, жартівливі, пісні про кохання та родинне життя) та суспільно-побутові пісні (козацькі, чумацькі, кріпацькі, бурлацькі, рекрутські та солдатські, наймитські та заробітчанські пісні), коломийки, пісні літературного походження, стрілецькі пісні та пісні-гімни [4].

Українські пісні – це мамина колискова, яка пахне чебрецем і м'ятою, молоком і ласкою. Це чумацькі і козацькі, давні й сучасні, сумні і веселі, широкі, мов степ і спокійні, мов крок волів, світлі, як радість, ясні, як світила, глибокі, як пам'ять і багатогранні як душа українського народу.

В українських піснях проголошуються ідеї патріотизму, оспівуються ідеали свободи, честі, гідності, прославляються захисники рідної землі, їхня самовідданість, незламність, рішучість, прагнення до волі. Пісня, як мова, складає основу менталітету українців, є джерелом пам'яті народу та духовним здобутком століть.

Аналізуючи народну пісню, доречно виділити такі її характерні риси: багатожанровість; історизм; філософська основа; природність та одухотворений характер музики, що дає можливість порівнювати українську пісню з молитвою, піднесена людським духом; вокальна особливість української музики (в будь-якій українській хаті ви почуєте хоровий спів, що не є характерним для музичної культури Європи); пісня також застосовувалась у терапії; різноманітність символіки, бо саме вона відображає знання наших пращурів і є тим кодом, який мусимо прочитати, щоб усвідомити себе нащадками великого народу; за основу народної пісні було взято світогляд, загальне сприйняття світу, людей, соціуму, що визначає духовну, моральну, естетичну, суспільно-політичну та науково-теоретичну орієнтацію людини [5].

Згідно з класифікацією Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, українська мова за мелодійністю, влучністю передачі образу, дії, займає друге місце серед мов світу.

У наш час виховання засобами народної пісні набуває важливого значення. Тому варто наголосити на широких виховних можливостях пісенного фольклору. Через емоційно-почуттєву сферу вона задіює усі інші структури і рівні свідомості та діяльності людини: думки і почуття, установки й ціннісні орієнтації, переконання й мотиви поведінки, діяльність в цілому.

Досліджуючи педагогічний потенціал української народнопісенної творчості, варто зазначити, що вчений-музикознавець Дж. Брязул у науковій праці «Патріум Кармен» виділяє навчальну, розвивальну й виховну функції фольклору [1, с. 10].

На нашу думку, навчальна функція української народнопісенної творчості полягає у збереженні інформації про обряди, звичаї, традиції, історію рідного краю, у засвоєнні національної, духовної культури, морально-етичних норм і принципів.

Розвивальна функція забезпечує розвиток пізнавальної й творчої активності, емоційної чутливості, естетичних потреб і смаків, прагнення до самовдосконалення, сприяє загальному розвитку особистості.

Виховна функція полягає у формуванні світогляду, у дотримванні усталених моральних й правових норм, політичних, релігійних та інших

традицій, у вихованні підростаючого покоління у душі національної єдності й духовного зв'язку поколінь.

Пісня може виконувати і лікувальну функцію. Історично доведено, що наші предки музикою, піснею лікували безсоння, безпліддя, душевні хвороби і навіть психічні розлади. Яскравим прикладом цього служать духовна пісня і музика, церковний спів.

Отже, дослідження пісенної спадщини українців є важливим не лише для вчених-фольклористів, а й для пересічних громадян, у цілому – для українського суспільства. І зараз, коли Україна переживає нелегкі часи свого становлення і вкотре бореться за незалежність, образи козацьких ватажків, яскраво оспівані в народних піснях, постають як взірці, як мірила любові до своєї землі, українського народу, його звичаїв. Слухаючи пісні про них, молодь вкотре стверджує свій поступ на шляху боротьби за кращу долю свого народу, черпає мудрість із них, набирається досвіду на сторінках їх героїчного життя. Незважаючи на відверті заборони і переслідування, історичні пісні та думи, кобзарські пісні, стрілецькі та козацькі пісні збереглися до наших днів, адже в них розкривається боротьба за національну ідею.

Література:

1. Breazul, G(eorge) – Patrium Carmen Contribuții la studiul muzicii românești, Craiova, Editura Scrisul Românesc, (1941), p. 10;
2. Андрущенко В. П. Пісенна культура українського народу / В. П. Андрущенко // Слово просвіти. – 2020. – 12-18 березня, № 11 (1063). – 3 с.
3. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. – К.: Довіра, 1992. – С. 25-26.
4. Закувала зозуленька: Антологія укр. нар. поет. Творчості: Для ст. шк. Віку / [Вступ. стаття, упоряд. та приміт. Н. С. Шумади]. – К.: Веселка, 1998. – 510 с.
5. Королевич О. Д. Українські народні думи та історичні пісні XVI – XVII ст. – К., 1996. – 264 с.
6. Режим доступу: <https://www.pinterest.com/pin/442830575850001835/>
7. Стрюк Л. Б., Стрюк М. І., Яловий Ф. З. Пісенна етнологія України / Посібник для студентів педагогічних інститутів спеціальності 2102 – Українська мова та література. Київ, 1994. – 332 с.
8. Українська народна творчість. Пісні Явдохи Зуїхи. Записав Гнат Танцюра. – К.: Видавництво «Наукова думка», 1965. – 811 с.